

I N F O R M A C I J A

O OBAVEZAMA IZ SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

SA

PLANOM TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA

SADRŽAJ:

I. SPORAZUM O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA	6
1. SPORAZUM O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA	6
1.1 Uvodne napomene.....	6
1.2 Značaj Sporazuma	6
1.3 Benefiti Sporazuma.....	7
2. STRUKTURA SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA	8
2.1. Odjeljak I (Član 1 - Član 12) – Osnovne odredbe.....	8
2.2. Odjeljak II (Član 13 - Član 22) – Specijalni i različit tretman	11
2.3. Odjeljak III (Članovi 23 i 24) - Institucionalni aranžmani i završne odredbe	12
3. CRNA GORA I IMPLEMENTACIJA SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA	12
3.1. Proces ratifikacije	12
3.2 Princip transparentnosti i notifikacije.....	13
3.2.1 Notifikacije kategorija A, B i C iz Sporazuma o trgovinskim olakšicama	13
3.3 Dostupnost informacija - Implementacija članova 1.2, 1.3 i 1.4.	15
3.4 Principa jednog prozora.....	15
3.5 Prioritetne tehničke potrebe graničnih inspekcija	16
3.6 Donatorska pomoć	16
3.6.1. Projekti koji se realizuju.....	17
3.6.2 Projekti na nivou CEFTA regiona	18
II. NACIONALNI KOMITET ZA TRGOVINSKE OLAKŠICE	20
1. O NACIONALNIM KOMITETIMA ZA TRGOVINSKE OLAKŠICE.....	20
2. FORMIRANJE NACIONALNOG KOMITETA ZA TRGOVINSKE OLAKŠICE U CRNOJ GORI	20
2.1. Koordinacija i sastav Komiteta	21
2.2. Administrativna podrška	22
3. AKTIVNOSTI KOMITETA	23
3.1 Radionice	23
3.2 Sjednice.....	24
3.3 Saradnja sa privatnim sektorom, Stalnom Misijom CG pri STO-u i Međunarodnim donatorima.....	24
5. BUDUĆE AKTIVNOSTI KOMITETA	26
PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA	29

I. SPORAZUM O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

1. SPORAZUM O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

1.1 Uvodne napomene

Svjetska trgovinska organizacija (STO) definiše institucionalno-pravni okvir međunarodnog trgovinskog sistema u području trgovine robama, uslugama i trgovinskim aspektima intelektualne svojine. U okviru Organizacije kontinuirano se vode pregovori za unaprijeđenje trgovine, i u tom smislu članice imaju obavezu usaglašavanja svojih trgovinskih politika i legislative sa STO sporazumima, deklaracijama i odlukama.

Ovu Informaciju pripremlilo je Ministarstvo finansija, u saradnji sa Ministarstvom ekonomije i koordinaciji sa nadležnim institucijama, sa ciljem upoznavanja sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama kao prvim multilateralnim sporazumom donijetim od osnivanja STO-a, međunarodno preuzetim obavezama u kontekstu pomenutog Sporazuma, kao i formiranjem i aktivnostima Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice.

1.2 Značaj Sporazuma

Nakon značajne liberalizacije međunarodne trgovine, ostvarene kroz progresivno smanjenje carinskih stopa i kvota, fokus rada Svjetske trgovine organizacije usmjeren je na pitanja identifikovanja i prevazilaženja administrativnih i logističkih prepreka za efikasnu prekograničnu trgovinu. U cilju realizacije ovih napora zemlje članice STO-a više od 10 godina aktivno su pregovorale tekst Sporazuma o trgovinskim olakšicama. Kao najvažniji dio Bali paketa, Sporazum je usvojen na Devetoj Ministarskoj konferenciji STO-a održanoj 3.-7. decembra 2013. godine na Baliju u Indoneziji. **Sporazum je zvanično stupio na snagu 22. februara 2017. godine** kada je, shodno predviđenoj proceduri, ratifikovan u 2/3 od ukupnog broja zemalja članica STO-a.

Sporazum o trgovinskim olakšicama Svjetske trgovinske organizacije predstavlja prvi multilateralni sporazum donijet od osnivanja ove Organizacije. Njegovo stupanje na snagu označeno je kao jedan od najvažnih koraka za daljem razvoju međunarodnog trgovinskog sistema.

Sporazum je definisan u vidu Protokola o izmjenama Sporazuma iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije i danom stupanja na snagu postao je sastavni dio Aneksa 1 A Sporazuma iz Marakeša. Isti je baziran i dalje unaprijeđuje članove V (sloboda tranzita), VIII (naknade i formalnosti u vezi sa uvozom i izvozom) i X (objavljivanje trgovinske regulative) Generalnog sporazuma o carinama i trgovini Svjetske trgovinske organizacije, tzv. GATT 1994.

Ovim Sporazumom, kroz tzv. **specijalni i različit tretman** uvodi se nova arhitektura u način strukturiranja i implementacije jednog multilateralnog sporazuma a koja je u direktnoj vezi sa kapacitetima i resursima zemalja članica.

Sporazum sadrži set mjera usmjerenih ka ubrzanju kretanja, puštanja i carinjenja robe, uključujući robe u tranzitu. Predviđa odredbe za efikasnu saradnju između carinskih i drugih organa nadležnih za prekogranično kretanje robe, kao i odredbe za tehničku pomoć i izgradnju kapaciteta u cilju njegove pune primjene.

Sporazum predviđa mjere za pojednostavljenje, standardizaciju i modernizaciju procedura za uvoz, izvoz i tranzit robe, a koje će biti bazirane na upotrebi savremenih informacionih tehnologija.

1.3 Benefiti Sporazuma

Cilj ovog Sporazum je ***smanjenje trgovinskih troškova, redukovanje vremena zadržavanja na granici i unaprijeđenje koordinacije i efikasnosti državnih organa*** nadležnih za prekogranično kretanje robe. Njegova primjena teži ka stvaranju ***transparentnog, pouzdanog i predvidivog okruženja*** za međunarodnu trgovinu.

Pored smanjenja troškova i vremena zadržavanja na granici važna komponenta ovog Sporazuma upućuje na ***unaprijeđenje i pojednostavljenje procedura za izvoz*** i prevazilaženje uskih grla na izвозnoj strani. Njegova implementacija pomoći će zemljama u razvoju i najmanje razvijenim zemljama da ***diversifikuju izvoz, povećaju konkurentnost malih i srednjih preduzeća, dalje unaprijede ambijent za privlačenje stranih direktnih investicija, smanje mogućnosti za korupciju na granici i shodno tome unaprijede sistem naplate prihoda.***

Smanjenje trgovinskih troškova – Studija Svjetske trgovinske organizacije procjenjuje da će implementacija Sporazuma imati veći uticaj na smanjenje trgovinskih troškova nego eliminisanje svih carina širom svijeta¹. Trgovinski troškovi u ovom smislu definisani su kao svi troškovi, osim troškova proizvodnje, a koji nastaju u procesu isporuke robe od proizvođača do potrošača.

U prilog ovoj činjenici su i rezultati OECD-ove studije² koja pokazuje da će puna implementacija Sporazuma na globalnom nivou uticati na ***smanjenje troškova trgovine između 11,9% i 15,1%***, pri čemu se smanjenje navedenih troškova za grupu zemlja sa gornjim srednjim nivoom dohotka³, među kojima je Crna Gora, procjenjuje na nivo ***do 12.9%***.

Smanjenje vremena uvoza/izvoza – Shodno STO Izvještaju o svjetskoj trgovini za 2015⁴, puna primjena Sporazuma na globalnom nivou ima potencijal za smanjenje vremena uvoza za preko dan i po (smanjenje od 47% u odnosu na prosjek iz 2015) i smanjenje vremena izvoza za gotovo dva dana (smanjenje od 91% u odnosu na prosjek iz 2015). Smanjenjem vremena potrebnog za carinjenje robe daće se dodatni podsticaj trgovini sa lako kvarljivom robom, koja je posebno osjetljiva na vrijeme i predvidivost isporuke.

Povećanje i diversifikacija izvoza – Rezultati navedene OECD-ove studije ukazuju da su trgovinske olakšice jedan od ključnih faktora za poboljšanje indikatora izvoza zemalja u razvoju. Prema projekcijama ove studije očekuje se ***povećanje izvoza između 14% i 22%***. Takođe, procijenjeni benefiti od izvoza na globalnom nivou kreću se u iznosu od 750 mlrd. do 1 bil. dolara (US \$) godišnje, shodno navedenom Izvještaju o svjetskoj trgovini.

¹ *Implementing the Trade Facilitation Agreement: From Vision to Reality*, by Nora Neufeld, WTO, September 2016

² *OECD - The WTO Trade Facilitation Agreement – Potential Impact on Trade Costs Trade and Agriculture Directorate February, 2014.*

³ *Upper middle income countries - World Bank Classification*

⁴ *WTO World Trade Report 2015*

Pored navedenog, pojednostavljenje procedura i formalnosti za izvoz imaće direktnog uticaja na **diversifikaciju izvoza** zemalja u razvoju i najmanje razvijenih zemljama čime će im se pružiti mogućnost za prodaju većeg asortimana proizvoda, kao i ulazak na nova tržišta.

Povećanje konkurentnosti malih i srednjih preduzeća – Opterećujuće procedure za trgovinu, uključujući carinsku i drugu trgovinsku regulativu označene su kao najveća prepreka za izvoz malih i srednjih preduzeća. Koristeći podatke Ankete Svjetske banke koja je obuhvatala gotovo 130 zemalja u razvoju, mala i srednja preduzeća će daleko češće izvoziti i povećati svoj udio u ukupnom izvozu u odnosu na velike kompanije kada je vrijeme potrebno za carinjenje manje. S tim u vezi pojednostavljenjem procedura na granici pružiće se veća mogućnost **malim i srednjim preduzećima** za bolje uključivanje u međunarodne trgovinske tokove.

Podsticaj stranim direktnim investicijama – Kod malih ekonomija, a na osnovu empirijskih podataka, uočena je pozitivna korelacija između trgovinskih olakšica i priliva stranih direktnih investicija, zbog čega primjena ovog Sporazuma ima potencijal za privlačenje većeg nivoa ovih investicija.

Implementacijom trgovinskih olakšica povećaće se nivo protoka robe preko granice, što će imati direktnog uticaja na povećanje poreske baze, i u krajnjem rezultiraće **efikasnijim prikupljanjem prihoda**. Takođe, jedan od indirektnih benefita ovog procesa odnosi se na unaprijeđenju sistema otkrivanja carinskih prevara i **smanjenje mogućnosti za korupciju**.

2. STRUKTURA SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Sporazum o trgovinskim olakšicama strukturiran je u tri odjeljka, i to: **Osnovne odredbe**, **Specijalni i različit tretman** i **Institucionalni aranžmani i završne odredbe**. S obzirom da je tretman za najmanje razvijene zemlje (LDCs)⁵ posebno prepoznat kroz Sporazum, a imajući u vidu da Crna Gora ne spada u navedenu kategoriju, ovom Informacijom biće obrađene samo odredbe Sporazuma koje se odnose na Crnu Goru.

2.1. Odjeljak I (Članovi 1 - 12) – Osnovne odredbe

Član 1 odnosi se na objavljivanje i dostupnost informacija na internetu i istim se taksativno navodi koje je informacije neophodno objaviti kako bi se zainteresovanim stranama dala mogućnost da se sa njima upoznaju, i to:

- Procedure prilikom uvoza, izvoza i tranzita (uključujući procedure u lukama, na aerodromima ili drugim mjestima ulaska) i potrebni formulari i dokumentacija;
- Važeće carinske i poreske stope bilo koje vrste koje se plaćaju prilikom uvoza ili izvoza ili su u vezi sa uvozom i izvozom;
- Naknade i takse koje su odredili državni organi ili se plaćaju državnim organima, a u vezi su sa uvozom, izvozom ili tranzitom;
- Pravila za klasifikaciju i vrednovanje proizvoda u carinske svrhe;
- Zakoni, propisi i administrativne odluke opšte primjene vezani za pravila o porijeklu;

⁵ LDCs – Least Developing Countries by UN Economic and Social Council classification

- Restrikcije ili zabrane u vezi sa uvozom, izvozom i tranzitom;
- Kaznene odredbe koje se odnose na kršenje formalnosti u vezi sa uvozom, izvozom i tranzitom;
- Žalbene procedure;
- Ugovori ili djelovi ugovora sa državom ili državama u vezi sa uvozom, izvozom i tranzitom;
- Procedure koje se odnose na upravljanje carinskim kvotama.

Navedene informacije je potrebno objaviti na internetu i redovno ažurirati na jednom od službenih jezika STO-a. Takođe, propisuje se obaveza uspostavljanja jednog ili više informacionih centara (kontakt tačaka) koji bi odgovarali na upite zainteresovanih strana, obezbjeđivali potrebne formulare, dostavljali objašnjenja za određene procedure, kao i dokumentaciju koja se odnosi na postupke uvoza, izvoza i tranzita, a sve to u razumnom vremenskom roku i po mogućnosti bez naknade.

O postojanju internet stranice i dostupnosti informacija putem interneta, mogućnostima davanja komentara na prijedlog propisa ili mjere prije stupanja na snagu, kao i kontakt podacima informacionih centara, u skladu sa članom 1.4 obavještava se STO Komitet za trgovinske olakšice (putem notifikacije).

Član 2 se odnosi na priliku da se da komentar i informacije prije stupanja na snagu, i na konsultacije. Ovaj član je u direktnoj vezi sa jednim od osnovnih principa na kojem počiva STO - principom transparentnosti, i upućuje na stvaranje uslova za dostavljanje komentara na propise prije njihovog objavljivanja i stupanja na snagu.

Članom 3 definisane se unaprijed date obavezujuće informacije, kao pisane odluke koju članice izdaju podnosiocu zahtjeva prije uvoza robe u smislu tarifnog razvrstavanja ili porijekla robe. Članice se ohrabruju na izdavanje unaprijed obavezujućih informacija vezano za: odgovarajuće metode ili kriterijume za određivanje carinske vrijednosti robe, primjenljivost uslova definisanih od strane članice u vezi sa olakšicom ili izuzećem od carinskih dažbina; primjenu zahtjeva članice za kvote, uključujući tarifne kvote; i bilo kakva dodatna pitanja za koja se smatra da je prikladno izdati unaprijed obavezujuću informaciju.

Članom 4 definisana je obaveza zemalja članica da svakom licu kome carina izda administrativnu odluku u okviru njene teritorije, omoguće pravo na administrativnu žalbu ili reviziju od strane administrativnog organa višeg stepena ili od strane organa koji je nezavisan od službenika ili kancelarije koja je tu odluku izdala. Takođe, da postoji mogućnost sudske žalbe ili preispitivanja odluke.

Član 5 predviđa druge mjere koje imaju za cilj poboljšanje nepristrasnosti, nediskriminacije i transparentnosti. Tako su na način predviđen Sporazumom, definisana pravila za izdavanje, prestanak važenja i obustavu obavještenja za poboljšanu kontrolu i inspekciju u pogledu određenih vrsta proizvoda. Istovremeno se uvodi obaveza obavješćavanja prevoznika ili uvoznika u slučaju zadržavanja robe prijavljene za uvoz radi vršenja kontrole od strane carinskog ili drugog nadležnog organa, kao i mogućnost drugog testiranja u slučaju kada rezultati prvog testa daju nepovoljne rezultate.

Članom 6 se definiše da naknade, mimo carina i poreza, moraju biti unaprijed objavljene, uz obavezu njihovog povremenog revidiranja.

Član 7 predviđa mogućnost ubrzanog puštanja i carinjenja robe, kao i uslove koje je za tu svrhu potrebno ispuniti. U tom smislu, predviđena je obaveza uvođenja procedura za podnošenje i obradu dokumentacije u elektronskoj formi prije dolaska robe. Gdje je to moguće, dozvolice se elektronsko plaćanje carine, poreza, naknada i dažbina carinskom organu koje su nastale u vezi sa uvozom i izvozom. Takođe, uvedena je obaveza uspostavljanja procedura koje će omogućiti oslobađanje robe prije konačne odluke o carini, porezima, naknadama i dažbinama.

Navedenim članom, predviđa se obaveza uvođenja ili održavanja sistema upravljanja rizikom u cilju koncentrisanja kontrola na pošiljke visokog rizika, i ubrzavanja oslobađanja pošiljki niskog rizika. Kako bi se osigurala usklađenost sa carinskim zakonom i drugim propisima, na osnovu analize rizika, vršice se naknadna kontrola. Po uzoru na studiju Svjetske carinske organizacije o vremenu oslobađanja, ohrabruje se mjerenje i objavljivanje prosječnog vremena carinjenja robe. Istim članom predviđeno je i uvođenje olakšica za ovlašćene subjekte, kao i specijalni kriterijumi za dobijanje statusa ovlašćenog subjekta. Takođe, ovim članom definisane su procedure za ubrzano oslobađanje lako kvarljive robe.

Član 8 propisuje obavezu koordiniranog pristupa i saradnje između svih organa nadležnih za graničnu kontrolu i sprovođenje procedura uvoza, izvoza i tranzita robe u cilju olakšanja trgovine. Takođe, ohrabruje se proširivanje ovakvog vida saradnja i sa zemljama sa kojima se dijeli granica. Ova saradnja može uključivati:

- i. usklađivanje radnih dana i sati;
- ii. usklađivanje procedura i formalnosti;
- iii. razvoj i dijeljenje zajedničkih prostorija;
- iv. zajedničke kontrole;
- v. organizovanje granične kontrole na jednom mjestu.

Član 9 definisano je kretanje robe pod carinskom kontrolom namijenjene za uvoz.

Članom 10 predviđena je obaveza preispitivanja formalnosti i potrebne dokumentacije za uvoz, izvoz i tranzit u cilju brzog puštanja i carinjenja robe, snižavanju vremena i troškova, i odabiru najmanje restriktivne trgovinske mjere za ispunjavanje određenih ciljeva politike. Takođe je potrebno omogućiti prihvatanje elektronskih i papirnih kopija dokumenata kad god je to moguće, kao i korišćenje međunarodnih standarda kao osnove za uvozne, izvozne i tranzitne formalnosti.

Od članica se očekuje da nastoje da uspostave „**Princip jednog prozora**“ (**Single window**) – jednu centralnu tačku koja će omogućiti podnošenje cjelokupne dokumentacije potrebne za uvoz, izvoz i transit na jednom mjestu samo jednom. Odgovori na podnešene zahtjeve bi se putem navedenog prozora pravovremeno dostavljali podnosiocima zahtjeva.

Kontrole u vezi sa tarifnom klasifikacijom i carinskim vrednovanje prije otpreme robe nisu dozvoljene shodno odredbama ovog člana Sporazuma. Zemlje članice nakon stupanja na snagu Sporazuma, neće uvoditi obavezu upotrebe carinskih brokera. Svaka članica će primjenjivati uobičajne carinske procedure i jednoobrazne zahtjeve za dokumentacijom širom svoje teritorije. U slučaju odbijanja robe za uvoz, zbog manjkavosti sanitarnih, fitosanitarnih ili tehničkih propisa, članica će dozvoliti uvozniku da ustupi ili vrati odbijenu robu. Privremeni ulazak robe uz potpuno ili djelimično oslobađanje od plaćanja carine, kao i aktivno i pasivno oplemenjivanje bliže su definisani ovim članom.

Kad je u pitanju sloboda tranzita koja se detaljnije razrađuje **članom 11** potrebno je osigurati da roba u transitu ne podliježe naplati bilo kakvih naknada ili taksi u vezi sa tranzitom (osim taksi za prevoz), da se neće zahtijevati bilo kakva dobrovoljna ograničenja ili slične mjere u vezi sa

saobraćajem u tranzitu, da će se obezbijediti ne manje povoljan tretman bez obzira na tranzitnu rutu robe, da formalnosti ne predstavljaju veći teret nego što je neophodno, da se za robu u tranzitu neće primjenjivati tehnički propisi i postupci za ocjenjivanje usaglašenosti, i konačno da će se dozvoliti popunjavanje i obrada tranzitne deklaracije prije dospjeća robe. Posebni uslovi za zahtijevanje carinskih garancija, kao i uvođenje instituta nacionalnog koordinatora za tranzit takođe su definisani ovim članom.

Član 12 se odnosi na carinsku saradnju između članica, pa se tako navodi da je potrebno razmjenjivati informacije u svrhu verifikacije uvozne ili izvozne deklaracije u slučajevima gdje postoji osnovana sumnja u tačnost ili ispravnost deklaracije. Takođe, članice mogu da zaključe ili primjenjuju bilateralne, multilateralne ili regionalne sporazume o dijeljenju ili razmjeni carinskih informacija i podataka, uključujući i razmjenu na sigurnoj i blagovremenoj osnovi, kao što je automatska razmjena, ili razmjena informacija prije pristizanja pošiljke.

2.2. Odjeljak II (Članovi 13 - 22) – Specijalni i različit tretman

Odjeljak II obuhvata odredbe o specijalnom i različitom tretmanu za zemlje članice u razvoju i najmanje razvijene zemlje članice.

Sporazum o trgovinskim olakšicama predviđa da se odredbe Sporazuma dijeli u tri **kategorije A, B i C**, i to po sljedećem principu:

(a) Kategorija A sadrži odredbe koje zemlja članica odredi za implementaciju danom stupanja na snagu Sporazuma. Članice su u obavezi da Svjetskoj trgovinskoj organizaciji dostave notifikaciju odredbi koje su odredile kao kategorija A, kako bi ista bila sastavni dio Sporazuma.

(b) Kategorija B sadrži odredbe koje članica odredi za implementaciju, nakon isteka tranzicionog perioda.

Stupanjem na snagu Sporazuma, svaka članica će obavijestiti STO Komitet za trgovinske olakšice o odredbama koje je odredila u okviru B kategorije sa unijetim indikativnim datumom za implementaciju (*indicative date for implementation*). Vezano za pomenuto, a ne kasnije od godinu dana od stupanja na snagu Sporazuma, članice će ponovo obavijestiti Komitet ali ovaj put o krajnjim datumima za implementaciju (*definitive date for implementation*) kategorija B.

(c) Kategorija C sadrži odredbe za koje se pored tranzicionog perioda za implementaciju traži i tehnička pomoć.

Kao i kod kategorije B, stupanjem na snagu Sporazuma, članice su u obavezi da obavijeste Komitet o odredbama koje su odredile u okviru kategorije C sa unijetim odgovarajućim indikativnim datumima za implementaciju. Takođe, u obavještenje/notifikaciju treba uključiti i informacije o potrebnoj pomoći (*Assistance and Support for Capacity Building Required for Implementation for category C*).

U skladu sa članom 16 podstav (d) Sporazuma članice su u obavezi da u roku od godinu dana od stupanja na snagu Sporazuma, Komitetu dostave informacije o dobijenoj pomoći. Informacija treba da obuhvati realizovanu pomoć, projekte koji su u toku, ali i dogovorene vidove pomoći. S druge strane, i članice donatori imaju obavezu da obavijeste Komitet o oblicima pružene i dogovorene pomoći. Vezano za pomenuto, u roku od 18 mjeseci od pružanja informacija utvrđenjenih članom 16 podstavom (d), članice treba da dostave definitivnu listu datuma za implementaciju.

Kada su u pitanju notifikacije i obavještenja koja se dostavljaju Komitetu (nezavisno koja je kategorija odredbi u pitanju), preporuka je da se pored obavezujućih informacija uključe i drugi podaci/informacije, a koje članica smatra odgovarajućim, npr. domaće agencije ili subjektima koji su odgovorni za implementaciju odredbi Sporazuma.

Implementacija kategorija B i C⁶

- I pored definisane obaveze da članice u određenom roku treba Komitetu da dostave definitivnu listu datuma za implementaciju kategorija B i C, članica koja smatra da će imati poteškoća u sprovođenju određenih odredbi može da iskoristi mehanizam ranog upoznavanja. Isti podrazumijeva dostavljanje obavještenja Komitetu o produženju datuma implementacije. Obavještenje treba da bude poslato ne kasnije od 120 dana prije isteka datuma za implementaciju, sa naznakom razloga kašnjenja i novog datuma.
- U slučaju da članica, i nakon definisanog novog datuma, ne može da implementira neku od odredi Sporazuma o tome mora da obavijesti Komitet. Komitet će formirati Ekspertsku grupu (ne kasnije od 60 dana od dostavljenog obavještenja). Ekspertska grupa će ispitati razloge kašnjenja i dati preporuku Komitetu u roku od 120 dana od njenog sastavljanja. Ovo pitanje je značajno kako članica ne bi bila predmet postupka u okviru Sporazuma o rješavanju sporova.
- Takođe, Sporazum predviđa mogućnost prebacivati odredbe unutar kategorija B i C u formi dostavljanja obavještenja Komitetu.

2.3. Odjeljak III (Članovi 23 i 24) - Institucionalni aranžmani i završne odredbe

Sporazum u ovom dijelu predviđa osnivanje Komiteta za olakšavanje trgovine u okviru STO. Komitet je otvoren za učešće svih članica i sastaje se po potrebi, ali najmanje jednom godišnje. Razmatra rad i sprovođenje Sporazuma nakon 4 godine od njegovog stupanja na snagu, a zatim periodično.

Pored Komiteta za olakšavanje trgovine u okviru STO, Sporazum predviđa i obavezu članica da na **nacionalnom nivou osnuju komitete za trgovinske olakšice.**

Kako je Sporazum o trgovinskim olakšicama multilateralnog karaktera odredbe istog su obavezujuće za sve članice. Takođe, ništa u ovom Sporazumu se ne može tumačiti kao umanjenje obaveza članica shodno ostalim relevantnim sporazumima STO.

3. CRNA GORA I IMPLEMENTACIJA SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

3.1. Proces ratifikacije

Kada je u pitanju Crna Gora, Vlada Crne Gore je na **prijedlog Ministarstva finansija**, na sjednici od 9. jula 2015. godine, utvrdila predlog Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma iz Marakeša o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije. Skupština je pomenuti Zakon donijela, na prvoj sjednici prvog redovnog (proljećnog) zasijedanja u 2016. godini, 22. marta 2016. godine i Zakon je u Službenom listu objavljen 8. aprila 2016. godine ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori, broj 5/2016"). **Usvajanjem Zakona od strane Skupštine, stekli su se uslovi**

⁶ Odredbe kategorije A nijesu obuhvaćene jer se odnose na odredbe koje zemlja članica implementira danom stupanja na snagu Sporazuma.

da Crna Gora dostavi instrument ratifikacije, a koji je u ime Vlade Crne Gore, zvanično predat generalnom direktoru STO-a, 10. maja 2016. godine. Na ovaj način Crna Gora je okončala ratifikacioni postupak i zvanično se obavezala na primjenu istog.

3.2 Princip transparentnosti i notifikacije

Princip transparentnosti, kao osnovni princip na kome počiva STO, potrebno je posmatrati u širem kontekstu od Sporazuma o trgovinskim olakšicama. Ovaj princip podrazumijeva jasne i nedvosmislene procedure i pravila, i kada su u pitanju nacionalni propisi, članice insistiraju na nediskriminaciji trgovinskih partnera, kao i da se povlastice date jednoj članici automatski odnose i na ostale. Takođe, uvezana i domaća roba (uključujući usluge, žigove i dr.) mora imati isti tretman tj. uživati ista prava nakon ulaska na tržište zemlje članice STO.

Princip transparentnosti omogućava predvidivost međunarodne trgovine jer članice imaju obavezu objavljivanja aktuelne zakonske i druge regulative koja ima veze sa trgovinom, ali i upoznavanja članica STO sa istima prije usvajanja od strane Vlade. Kada je u pitanju Crna Gora, tokom pregovora o pristupanju STO-u preuzeta je obaveza da će biti ostavljen period od najmanje 30 dana (među članicama je praksa 60 dana) za davanje komentara prije nego što se odgovarajući propisi i/ili mjera usvoje. Takođe, Crna Gora je preuzela obavezu da izradi internet stranicu koja će se redovno ažurirati i biti dostupna članicama STO, a na kojoj će se pored propisa naći i nacrti propisa. U cilju realizacije ove obaveze, Ministarstvo ekonomije je u saradnji sa nekadašnjim Ministarstvom za informaciono društvo, u okviru web portala Ministarstva ekonomije izradilo posebnu stranicu koja se odnosi na STO. Pojašnjenja radi, kada je u pitanju pomenuta obaveza, ista se odnosi samo na dostupnost crnogorskih propisa⁷, ali kada je u pitanju **Sporazum o trgovinskim olakšicama član 1 Sporazuma uvodi značajno veći obuhvat informacija koje treba da budu dostupne na internetu.**

Pored obaveze dostupnosti legislative (putem interneta) princip transparentnosti podrazumijeva i obavezu notifikacije u skladu sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama, ali i ostalim relevantnim sporazumima STO⁸. Cilj notifikacionog procesa je da se obezbijedi transparentnost trgovinskih politika u okviru STO sistema. Notifikacija se odnosi i na upoznavanje članica sa propisima i mjerama koji utiču na trgovinu, popunjavanje upitnika, izvještavanje u određenom vremenskom periodu vezano za određene trgovinske politike (najčešće na godišnjem nivou) ali i kada se za to pojavi potreba i sl. Organizacija je definisala spisak obavezujućih notifikacija, ali isti nije konačan i zavisi od zahtjeva članica i mjera i legislative koje članica implementira. STO sporazumi definišu obavezu izvještavanja i za određene notifikacije definisana je forma izvještavanja.

3.2.1 Notifikacije kategorija A, B i C iz Sporazuma o trgovinskim olakšicama

Imajući u vidu da članice STO-a nijesu na istom nivou razvijenosti, Sporazum je predvidio mogućnost da članice na osnovu rezultata upoređivanja domaćeg zakonodavstva i Sporazuma kroz tzv. postupak samoprocjene⁹ same odrede koje će članove Sporazuma primjenjivati od dana stupanja na snagu istog (**kategorija A**), za koje odredbe će se tražiti tranzicioni period u implementaciji (**kategorija B**), i za koje će se odredbe pored tranzicionog perioda tražiti i pomoć donatora (**kategorija C**). Detaljno objašnjenje pomenutih kategorija dato je kroz dio Informacije koji se odnosi na strukturu Sporazuma (Odjeljak II).

⁷ Aktuelni propisi i nacrti istih

⁸ Od članica se očekuje da izvršavaju o svojim obavezama koje proilaze iz multilateralnih ali i plurilateralnih trgovinskih sporazuma kojima su pristupili

⁹ Eng. self – assessment.

Usklađenost crnogorskog zakonodavstva sa odredbama Sporazuma o trgovinskim olakšicama i shodno tome kategorizacija istih sprovedena je kroz pomenuti postupak samoprocjene, a koji je realizovan u julu mjesecu 2014. godine. Cilj pomenutih aktivnosti, između ostalog, bio je da se kroz definisanje crnogorskih kategorija A, B i C realizuje obaveza dostavljenja notifikacije za kategoriju A obaveza.

Notifikacija kategorije A - Vlada Crne Gore je na sjednici od 31. jula 2014. godine razmotrila i usvojila Izvještaj o aktivnostima na procjeni usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama (Zaključak Vlade br. 08-1956/4 od 4. septembra 2014. godine). Ovom prilikom Vlada je razmotrila i prihvatila Tabelu usklađenosti crnogorskog zakonodavstva sa Sporazumom i zadužila Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija da Sekretarijatu STO dostavi notifikaciju kategorija A. Dokument je članicama distribuiran 7. oktobra 2014. godine (WT/PCTF/N/MNE/1 Preparatory Committee on Trade Facilitation - Notification of category A commitments under the Agreement on Trade Facilitation - Communication from Montenegro).

Notifikacija kategorija B i C biće pripremljena na osnovu **Plana tehničke pomoći za punu implementaciju Sporazuma o trgovinskim olakšicama (Prilog 1 uz Informaciju)**, koji je usaglašen sa nadležnim resorima i usvojen na sjednici Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice, i naknadno dopunjen shodno aktuelnoj situaciji. Plan obuhvata: članove Sporazuma iz kategorija B i C, nadležne resore, indikativni tranzicioni period za implementaciju kategorija B i C¹⁰, kao i potrebnu tehničku pomoć za implementaciju odredaba iz kategorije C¹¹. U skladu sa pomenutim, nadležni organi za implementaciju Sporazuma, predložili su da kategoriju B i C čine odredbe koje su date u tabeli 1.

Tabela 1: Crnogorske kategorije B i C

Član Sporazuma	Naziv	Kategorija	Indikativni tranzicioni period za implementaciju (god.)
1.2	Informacije dostupne putem interneta	C	5
1.3	Kontakt tačke	C	3
1.4	Notifikacije / Obavješćavanje	C	3
5.1	Obavješćenja za poboljšanu kontrolu i inspekciju	C	3
6.1	Opšta pravila o provizijama i naknadama nametnutim prilikom uvoza ili izvoza ili u vezi sa uvozom i izvozom	C	3
7.1	Obrada prije dolaska robe	C	5
7.4	Upravljanje rizikom	B	3
7.5	Naknadna kontrola	B	3
7.6	Uspostavljanje i objavljivanje prosječnog vremena oslobađanja	C	3
7.8	Ubrzane pošiljke	B	3
7.9	Kvarljiva roba	C	3
10.4	Princip jednog prozora	C	7
11.5-10	Tranzitne procedure i kontrole	B	5

¹⁰ Indicative date for implementation (for categories B and C)

¹¹ Assistance and Support for Capacity Building Required for Implementation (for category C)

3.3 Dostupnost informacija - Implementacija članova 1.2, 1.3 i 1.4.

Članovi 1.2 - Informacije dostupne putem Interneta, 1.3 - Informacioni centri (*enquiry point*), 1.4 - Obavješćavanje prepoznate su kao C kategorije. Pomenute odredbe imaju uticaj i na ostale članove Sporazuma, i po prvi put se uvodi obaveza korišćenja informacionih tehnologija i interneta u kontekstu dostupnosti informacija.

- **Implementacija odredba koja se odnosi na Informacioni centar - enquiry point (član 1.3)¹² označena je kao prioritarna aktivnost.** U skladu sa navedenim, Crna Gora ima obavezu da u skladu sa raspoloživim sredstvima osnuje jedan ili više informacionih centara koji će odgovarati na razumne zahtjeve vlada, trgovaca i drugih zainteresovanih strana, ali i obezbjediti potrebne formulare i dokumentaciju¹³. Na sastanku Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice, a sa ciljem implementacije člana 1.3, dogovoreno je da se obaveza realizuje **kroz model koordinacioni mehanizam u okviru jednog resora**. Ministarstvo ekonomije bi bilo zaduženo da dobijene zahtjeve i upite dostavlja nadležnim resorima, prikuplja odgovore i šalje zainteresovanim stranama. S druge strane, nadležni resori bi bili u obavezi da odgovore na pitanja/upite/dokumentaciju šalju i na engleskom jeziku. **U prvoj fazi realizacije obaveza koristio bi se web portal Ministarstva ekonomije jer je u okviru istog kreirana posebna stranica koja se odnosi na STO.**

- **(Član 1.2) Izrada trgovinskog portal¹⁴** - Naime, shodno članu 1.2, članice imaju obavezu objavljivanja i ažuriranja svih informacija na Internetu vezanih za uvoz, izvoz i transit robe. Na ovaj način se uz pomoć interneta, trgovcima, vladama i svim drugim zainteresovanim stranama pruža mogućnost lakog i jeftinog pristupa informacijama, bez obzira gdje se nalazili, na jednom od zvaničnih jezika STO. **Kada je u pitanju realizacija ove obaveze na sjednici Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice dogovoreno je da se, ukoliko se obezbijedi tehnička pomoć međunarodnih donatora, pristupi pripremi trgovinskog portala, kao najefikasnijeg načina za ispunjavanje ove obaveze. Isti bi obuhvatao ne samo legislativu, već i detaljne opise procedura za uvoz, izvoz i tranzit robe, dokumentaciju, formulare i sl.** Na Portalu je poželjno napraviti detaljno razvrstavanje Carinske tarife ne samo u dijelu carinski stopa već i potrebne dokumentacije i resora nadležnih za njihovo izdavanje pojedinačno po vrstama robe.

- Kada je u pitanju **član 1.4**, isti se odnosi na princip transparentnosti tj. dostavljanja obavješćenja o: informacijama iz člana 1.1, informacionim centrima, internet stranici, trgovinskom portalu i mogućnosti davanja komentara prije stupanja na snagu određenog propisa ili mjere.

- Implementacijom predhodno pobrojanih odredbi (tj. članova 1.2, 1.3 i 1.4), postepeno bi se stekli uslovi za implementaciju člana 10.4 princip jednog prozora i trgovinski portal bi prerasto u single window.

3.4 Principa jednog prozora

Princip jednog prozora (član 10.4) je prepoznat kao najveći izazov u implementaciji Sporazuma. U pitanju je sistema koji bi omogućio **elektronsko podnošenje zahtjeva i cjelokupne dokumentacije** (vezane za uvoz, izvoz ili tranzit roba) na jednom mjestu, samo jednom, nakon čega bi isti bili stavljani na uvid svim nadležnim organima. Takođe, podnosilac zahtjeva bi po istom principu pravovremeno dobijao odgovor na navedeni zahtjev. Ovaj sistem podrazumijeva elektronsko

¹² Traženi tranzicioni period za implemenataciju je 3 godine

¹³ Informacioni centri će odgovarati na zahtjeve i obezbjediti formulare i dokumentaciju u razumnom vremenskom periodu koji odredi svaka od članica, a koji može da varira u zavisnosti od prirode ili složenosti zahtjeva.

¹⁴ Traženi tranzicioni period za implemenataciju je 5 godina

uvezivanje i razmjenu podataka između svih nadležnih graničnih službi, zbog čega će za njegov razvoj, pored usklađivanja zakonskih procedura, biti neophodno obezbijediti i značajnu finansijsku i tehničku podršku. Prvobitno identifikovani tranzicioni period za realizaciju ove obaveze od 5 godina, na prijedlog Uprave carina, koja će biti institucija zadužena za upravljanje i održavanje ovog sistema, a uz saglasnost Ministarstva finansija i Ministarstva ekonomije pomjeren je na period od 7 godina.

3.5 Prioritetne tehničke potrebe graničnih inspekcija

Pored navedenog, shodno Planu tehničke pomoći nadležni inspekcijski organi (fitosanitarna i veterinarska inspekcija) identifikovali su prioritetne oblasti za koje će im biti neophodna tehnička pomoć u cilju realizacije istih. Navedeni prioriteti i članovi Sporazuma na koje se odnose prikazani su u Tabeli 2:

Tabela 2: Prioriteti graničnih inspekcija

Član Sporazuma	Prioritetne tehničke potrebe
5.1 Obavještenja za poboljšanu kontrolu i inspekciju	Obuke graničnih inspekcija za korišćenje sistema obavješćavanja;
7.1 Obrada prije dolaska robe	Obuka graničnih inspekcija za obradu prije dolaska robe
7.9 Kvarljiva roba	Potrebna IT oprema graničnih inspekcija
	IT podrška za ubrzano oslobađanje lako kvarljive robe
	Obuka graničnih inspekcija za korišćenje IT sistema

Pored navedenog, u cilju pune implementacije Sporazuma od strane nadležnih inspekcija identifikovane su i prioriteti koji direktno ne poizilaze iz članova Sporazuma, ali koji imaju direktnog uticaja na rad ovih službi i njihovu efikasnost. S tim u vezi identifikovane potrebe odnose se na pripremu **planova višegodišnjih i godišnjih kontrola na granici, jačanje crnogorskih laboratorija i jačanje kapaciteta ovih inspekcija.**

3.6 Donatorska pomoć

Kao što je već pomenuto u Informaciji, za sticanje kapaciteta za implementaciju odredbi iz kategorije C pored tranzicionog perioda biće neophodna i tehnička podrška. Navedeno podrazumijeva konsultantsko/ekspertska pomoć u cilju spovođenja obuka za razvoj posebnih znanja i vještina, pripremu zakonske regulative i godišnjih planova, upoznavanje sa međunarodnim standardima i primjerima najbolje prakse u pojedinim oblastima. Takođe, veliki dio podrške, kako tehničke tako i finansijske, a pored već pomenutog, biće neophodan u dijelu nadogradnje i povezivanja informacionih sistema graničnih organa, ali i drugih aktivnosti koji se odnose granične procedure.

Kada su u pitanju odredbe iz Odjeljka I, članice donatori su saglasne da olakšaju pružanje pomoći i podrške za izgradnju kapaciteta članicama u dijelu implementacije odredbi iz kategorija C. U skladu sa pomenutim STO Komitetu će se dostavljati informacije o donatorskim aktivnostima. Takođe, članice koje namjeravaju da koriste donatorsku pomoć, treba da dostave informaciju o dobijenoj pomoći i resoru odgovornom za koordinaciju te pomoći.

U skladu sa pomenutim, **Crna Gora je dostavila kontakt za donatorsku pomoć**. Kao nadležan resor definisano je Ministarstvo finansija, imajući u vidu da je najveći broj odredbi iz kategorije C u nadležnosti Ministarstva finansija i Uprave carina, kao i da Nacionalni komitet za trgovinske olakšice funkcioniše po principu ko-predsjedavanja između Ministarstva finansija i Ministarstva ekonomije. Takođe, Crna Gora će potrebnu donatorsku pomoć definisati i kroz Notifikaciju kategorija B i C.

3.6.1. Projekti koji se realizuju

Imajući u vidu značaj Sporazuma na međunarodnom planu kao i posvećenost crnogorskih institucija i Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice realizaciji obaveza iz Sporazuma iskazana je spremnost više međunarodnih donatora (WBG (IFC), GIZ, UNCTAD, ITC, STO i drugih) da finansiraju projekte za unaprijeđenje zakonskog okvira i izgradnju kapaciteta u cilju ispunjavanja zahtjeva predviđenih Sporazumom. Takođe, očekuje se da će i EU opredijeliti značajna sredstva za pružanje pomoći nacionalnim Komitetima u regionu CEFTA-e.

Posebno je važno istaći da je u prethodnom periodu ostvarena uspješna saradnja sa Grupacijom Svjetske banke (Međunarodnom finansijskom korporacijom) - WBG (IFC) i Njemačkom organizacijom za tehničku saradnju (GIZ) po pitanju pružanja tehničke pomoći. Pa je u periodu maj 2015. - mart 2017. godine realizovano sedam misija - WBG (IFC) i tri GIZ-a u okviru kojih su između ostalog dogovorene i realizovane aktivnosti za **prioritetne oblasti Uprave carina**, i to: *Upravljanje rizikom, Naknadna kontrola, Uspostavljanje i objavljivanje prosječnog vremena puštanja robe i Obrada prije dolaska robe za ekspresne pošiljke. Za prve tri pomenute tačke Sporazuma tehničku pomoć obezbjeđuje WBG (IFC), dok tehničku pomoć za implementaciju četvrte tačke pruža GIZ.* Takođe, za ove tačke Sporazuma definisani su i pojedinačni akcioni planovi sa konkretnim rokovima realizacije.

- **Upravljanje rizikom (član 7.4)** WBG (IFC) – U okviru projekta za unaprijeđenje upravljanja rizikom izrađena su dva strateška dokumenta: "**Strateški okvir za upravljanje rizikom**", kojim su utvrđene osnovne komponente organizacione strukture, procesa, nadležnosti, odgovornosti i opisa poslova u sistemu upravljanja rizikom, i "**Registar rizika**" kojim su, na strateškom i operativnom nivou, definisani vjerovatnoća pojave identifikovanih rizika, njihove posljedice, tretiranje rizika i nosioci, odnosno odgovorne osobe za kontrolu.
- **Naknadna kontrola (član 7.5)** – U oblasti naknadne kontrole, pažnja je posvećena unaprijeđenju postojećih pojednostavljenih procedura i uvođenju Ovlašćenih privrednih subjekata (OPS) u sistem. Zbog kompleksnosti ove projektne aktivnosti preporučeno je da se ista realizuje u fazama i pilot projektima.

Dosadašnje aktivnosti podrazumijevale su izradu:

- Uputstva za primjenu pojednostavljenog postupaka deklarisanja robe na osnovu knjigovodstvenog upisa na odobrenoj lokaciji nosioca odobrenja i status ovlaštenog primaoca;
- Upitnika za samoprocjenu ispunjenosti kriterijuma za dobijanje odobrenja od strane privrednih subjekata;
- Kontrolne liste kojom carinski organ vrši provjeru ispunjenosti uslova za izdavanje odobrenja za pojednostavljeni postupak;
- Kontrolnog plana za vršenje naknadne kontrole ispunjenosti uslova za korišćenje pojednostavljenog postupka;

- Preporuke za dodatno unaprijedjenje postojeće primjene pojednostavljenog postupka; i
- Promotivnih smjernica za privatni sektor.

U pilot projektu u ovoj fazi učestvuje jedna privatna kompanija, a dogovoreno je da se po isteku tri mjeseca izvrše analize, korektivne akcije ukoliko su potrebne, kao i proširi broj subjekata koji su na pojednostavljenom režimu.

- **Uspostavljanje i objavljivanje prosječnog vremena carinjenja (član 7.6)** - Mjerenje prosječnog vremena oslobađanja roba realizovano je pod rukovodstvom Uprave carina i uz saradnju drugih nadležnih institucija¹⁵ i privatnog sektora¹⁶ uključenih u postupak uvoza, izvoza i tranzita robe.

Mjerenje je vršeno na posebno pripremljenim upitnicima, po metodologiji Svjetske carinske organizacije, u periodu 19.11.2016. – 15.12.2016. na četiri carinske ispostave: Aerodrom Podgorica (uvoz, izvoz), Slobodna zona Bar (tranzit) i ruta koja je obuhvatila carinske ispostave granični prelaz Dobrakovo-terminal Podgorica (uvoz, izvoz).

Za unos i analizu podataka iz upitnika korišćen je softver Svjetske carinske organizacije. Studija o prosječnom vremenu carinjenja je pripremljena i dostavljena svim uključenim akterima na davanje komentara i sugestija, nakon čega će biti predstavljena Nacionalnom komitetu za trgovinske olakšice.

- **Obrada prije dolaska robe za ekspresne pošiljke (član 7.1, 7.2, 7.3, 7.4 i 7.8. Sporazuma o trgovinskim olakšicama, Revidirana Kjoto Konvencija i čl.171 Carinskog zakona Unije)** - Implementacija Projekta "Prethodna obrada za ekspresne pošiljke u skladu sa STO Sporazumom o trgovinskim olakšicama", je izraz privatno-javnog partnerstva Uprave carina, DHL Ekspresa i Njemačke kancelarije za Međunarodnu pomoć- GIZ, sa rokom realizacije do jula 2017.godine (rok će u slučaju potrebe biti produžen). Projekat za cilj ima pojednostavljenje postupka carinjenja pošiljki od strane operatera brze pošte, sa otvorenom opcijom da se proširi implementacija i na redovnu poštu. Krajnji rezultat Projekta će biti elektronska razmjena podataka između DHL-a i Uprave carina o prispjeću ekspresnih pošiljki, a na osnovu koje će CI Aerodrom Podgorica vršiti carinski nadzor na efikasniji način, odnosno omogućiti sprovođenje carinskih postupaka na brži i sigurniji način, povećanjem broja puštenih pošiljki u roku od 1 sata od dolaska robe, sa trenutnih 25% na 65%.
- **Tranzitne procedure i kontrole (11.5 – 10)** - U okviru IPA 2014 odobrena su sredstva za realizaciju projekta "Podrška Upravi carina" tokom kojeg je planirano da se realizuju sve aktivnosti u cilju pristupanja Crne Gore Konvenciji o zajedničkom tranzitu i Konvenciji o olakšicama u trgovini robom. Projekat je podeljen na tri ugovora: ugovor za IT implementaciju, ugovor za poslovnu podršku, za koje je planiran početak realizacije do kraja 2017. godine i ugovor za nabavku serverske opreme, čija realizacija je planirana u drugoj polovini 2018. godine.

3.6.2 Projekti na nivou CEFTA regiona

Dublja ekonomska integracija i saradnja između zemalja CEFTA regiona odvijaće se kroz **Dodatni Protokol 5** CEFTA, koji je na nivou zemalja članica uspješno ispregovaran i čije se stupanje na snagu

¹⁵ Uprava za inspeksijske poslove – sanitarna, firosanitarna i veterinarska inspekcija, Uprava policije- Sektor granične policije, Institut za crnu metalurgiju i Centar za ekotoksikološka ispitivanja

¹⁶ Privredna komora Crne Gore, A.D. Aerodromi Crne Gore- Aerodrom Podgorica, Port of Adria A.D. i Zetatrans A.D.

očekuje početkom 2018. godine. Za punu implementaciju odredbi ovog Protokola predviđen je tranzicioni period od 1 do 3 godine nakon njegovog stupanja na snagu.

S obzirom da sve zemlje CEFTA-e nisu članice STO-a, trgovinske olakšice na regionalnom nivou biće uređene Dodatnim Protokolom 5, koji po uzoru na Sporazum o trgovinskim olakšicama, sadrži set mjera za unaprijeđenje sistema upravljanja rizikom za sve granične organe, pojednostavljenje dokumenata i formalnosti koji se koriste u carinskim procedurama i međusobno priznavanje statusa Ovlašćenih privrednih subjekata.

Pored projekata koji su na regionalnom nivou već realizovani, i to:

1. ***Pružanje tehničke pomoći u pregovorima o trgovinskim olakšicama i stvaranje CEFTA upravljačkog informacionog sistema*** (*Technical Assistance for negotiations on trade facilitation and creating CEFTA Management Information System*) - (2015);
2. ***Projekat zapadnog Balkana o trgovinskoj logistici*** (*Western Balkans Trade Logistics Project*) (2012-2015);
3. ***Projekat o identifikovanju i otklanjanju netarifnih barijera u trgovini između CEFTA Strana*** (*Addressing and eliminating the most trade distortive non tariff barriers in CEFTA*) (2014-2016).

na nivou CEFTA članica planirani su i sljedeći projekti:

- **Projekat o jačanju sistema za elektronsku razmjenu podataka (*Proposal for Project to strenghten SEED-SEED+*) (2016-2019).** Razmjena carinskih informacija između carinskih administracija CEFTA-e trenutno se odvija kroz uspostavljen SEED sistem (Systematic electronic exchange of data). Dodatnim Protokolom 5, osim carinskih informacija predviđena je i razmjena informacija ostalih organa zaduženih za carinjenje - fitosanitarnih, veterinarski, čime će postojeći SEED prerasti u SEED+.
- **Projekat o olakšavanju trgovine i uklanjanju netarifnih mjera među CEFTA Stranama** (*Support to Facilitation of Trade and elimination of non-tariff measures in CEFTA*) (2016-2019). Cilj projekta je da se poveća konkurentnost i podstakne inovativnost među CEFTA Stranama kako bi zemlje poboljšale svoje učešće u globalnoj ekonomiji i stvorile uslove za unaprijeđenje poslovnog okruženja.
- **Projekat o osnivanju/jačanju Nacionalnih komiteta za trgovinske olakšice** (*Establish/strengthen National trade facilitation committees*) (2017-2019). Osnovni cilj projekta je osnivanje i jačanje Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice svih CEFTA Strana u skladu sa STO Sporazumom o trgovinskim olakšicama.

Takođe, na sjednicama crnogorskog Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice redovno se izvještava o napretku u pregovorima za Dodatni protokol 5, dok će u narednom periodu isti biti redovno izvještavan o svim projektima koji se na nivou CEFTA realizuju a koji su u direktnoj vezi sa implementacijom odredbi Sporazuma o trgovinskim olakšicama.

II. NACIONALNI KOMITET ZA TRGOVINSKE OLAKŠICE

1. O NACIONALNIM KOMITETIMA ZA TRGOVINSKE OLAKŠICE

Uspostavljanje nacionalnih mehanizma za koordinaciju aktivnosti i mjera za olakšanje prekogranične trgovine prepoznato je kao jedno od najvažnijih pitanja tokom pregovora o Sporazumu o trgovinskim olakšicama u okviru Svjetske trgovinske organizacije. S tim u vezi, a imajući u vidu obuhvat i kompleksnost samog Sporazuma, ono što je nekada bilo formulisano u vidu preporuka Ekonomske komisije za Evropu Ujedinjenih nacija (UNECE), sada je u vidu člana 23.2 Sporazuma o trgovinskim olakšicama definisano kao obavezujuća odredba za sve zemlje članice, a odnosi se na **osnivanje Nacionalnih komiteta za trgovinske olakšice**.

Uloga jednog ovakvog Komiteta je da osigura da glavni javni i privatni akteri budu konsultovani i uključeni u pripremu i sprovođenje reformi za olakšanje trgovine na nacionalnom nivou. Uspostavljanjem ovog mehanizma kreira se platforma za kontinuirani dijalog između privatnog i javnog sektora, koja kroz dalje unaprijeđuje saradnje i povjerenja između navedenih aktera ima za cilj implementaciju Sporazuma na način koji dopinosa efikasnom prekograničnom kretanju robe.

Proces reformi vezanih za trgovinske olakšice, koji podrazumijeva pojednostavljenje, harmonizaciju i standardizaciju procedura za uvoz, izvoz i tranzit robe imaće višestruke benefite kako za privrednu zajednicu tako i za državne organe. U tom procesu aktivno uključivanje svih relevantnih strana od ključnog je značaja za njegov uspjeh.

Takođe, način na koji će konsultacije u okviru ovakvog tijela biti organizovane u velikoj mjeri opredijeliće rezultate sprovedenih reformi. S tim u vezi pored daljeg jačanja saradnje i povjerenja između javnog i privatnog sektora, u okviru ovog tijela neophodno je promovisati transparentan i otvoren dijalog, dostupnost svih relevantnih informacija, nepristrasnost prilikom balansiranja različitih interesa i stavova, kao i pristup koji će biti fokusiran na postizanje konkretnih, unaprijed definisanih ciljeva.

Uvažavajući prethodno navedeno u Crnoj Gori je, rješenjem ministra finansija od 29. maja 2015. godine formiran Nacionalni komitet za trgovinske olakšice.

2. FORMIRANJE NACIONALNOG KOMITETA ZA TRGOVINSKE OLAKŠICE U CRNOJ GORI

Članom 23.2 *Sporazuma o trgovinskim olakšicama* sve zemlje članice Svjetske trgovinske organizacije se obavezuju da uspostave nacionalni komitet za trgovinske olakšice ili odrede postojeći mehanizam u cilju olakšanja kako domaće koordinacije tako i implementacije odredbi Sporazuma.

Sporazumom je definisana obaveza uspostavljanja nacionalnog komiteta, međutim ne i model i način uspostavljanja jednog ovakvog tijela. **Imajući u vidu specifičnosti svake od zemalja članica**

STO-a, istima je ostavljena sloboda da same definišu institucionalni okvir, strukturu, opseg rada i učestalost sastajanja.

Uvažavajući ove činjenice u Crnoj Gori je **rješenjem ministra finansija** (akt mf-a broj: 04-6770, od 29. maja 2015. godine), u skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore (broj: 08-1630/3 od 10. jula 2014. godine) **u maju mjesecu 2015. godine formiran Nacionalni komitet za trgovinske olakšice** (u daljem tekstu: Komitet).

Komitet je formiran kao **stalno multiagencijsko tijelo** kojeg čine predstavnici svih relevantnih državnih organa i privatnog sektora, sa zadatkom da obezbijedi koordinaciju i saradnju između navedenih aktera u cilju pune i efikasne primjene Sporazuma o trgovinskim olakšicama. Pored navedenog, zadaci crnogorskog Komiteta odnose se i davanje preporuka u dijelu regulative i strateških dokumenata, saradnja sa međunarodnim donatorima u cilju obezbjeđivanja tehničke podrške, upoznavanje javnosti sa standardima i primjerima najbolje prakse, kao i dalje unaprijeđenje i jačanje partnerstva i povjerenja između javnog i privatnog sektora u procesu implementacije Sporazuma.

Konkretno, opseg rada i zadaci Komiteta definisani su rješenjem o formiranju i odnose se na sljedeće:

1. *Praćenje implementacije Sporazuma o trgovinskim olakšicama na nacionalnom nivou;*
2. *Organizovanje i koordinacija aktivnosti između organa državne uprave i drugih nadležnih institucija zaduženih za primjenu Sporazuma o trgovinskim olakšicama, kao i privatnog sektora;*
3. *Davanje preporuka za izradu, izmjenu i primjenu zakonske regulative i strateških dokumenata koji proizilaze iz obaveza Sporazuma o trgovinskim olakšicama, usklađenih sa najboljom međunarodnom praksom Svjetske trgovinske organizacije;*
4. *Unapređenje i jačanje saradnje između privatnog i javnog sektora u procesu implementacije Sporazuma o trgovinskim olakšicama;*
5. *Obezbjeđivanje javnosti i transparentnosti procesa implementacije Sporazuma o trgovinskim olakšicama.*

2.1. Koordinacija i sastav Komiteta

Imajući u vidu da je najveći dio obredbi Sporazuma iz oblasti carinske politike koja je u nadležnosti Ministarstva finansija i Uprave carina, prvobitnim rješenjem o formiranju Komiteta koordinacija ovim tijelom bila je povjerena Ministarstvu finansija. Međutim kako je Sporazum usvojen između ostalog u cilju unaprijeđenja spoljne trgovine izmijenjenim rješenjem (akt Ministarstva finansija broj: 04-6670/2, od 14. oktobra 2015. godine) definisano je da **Komitet funkcioniše po principu kopredsjedavanja između Ministarstva finansija i Ministarstva ekonomije.**

Takođe, s obzirom da je Komitet formiran rješenjem ministra finansija predviđeno je da **sekretar Komiteta** bude predstavnik ovog ministarstva, kao i da se sva dokumentacija i arhiva čuvaju u prostorijama navedenog ministarstva.

Novim rješenjem, prvobitnom sastavu Komiteta pridruženi su i predstavnici Privredne komore Crne Gore, Ministarstva saobraćaja i pomorstva, Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija i Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije.

Komiteta je formiran uglavnom na nivou Generalnih direktora i čine ga predstavnici sljedećih institucija:

1. **Ministarstvo finansija** - Generalni direktor za poreski i carinski sistem –*kopredsjedavajući*;
2. **Ministarstvo ekonomije** - Generalni direktor za multilateralnu i regionalnu trgovinsku saradnju i ekonomske odnose sa inostranstvom - *kopredsjedavajući*;
3. **Uprava carina**, direktor - *član*;
4. **Privredna komora**, potpredsjednica PKCG - *član*;
5. **Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije** - Generalni direktor za elektronsku upravu - *član*;
6. **Ministarstvo saobraćaja i pomorstva** - Generalni direktor za vazdušni saobraćaj - *član*;
7. **Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija** - v.d. generalnog direktora za multilateralne poslove i regionalnu saradnju - *član*;
8. **Ministarstvo pravde** - načelnik u Direktoratu za pravosuđe - *član*;
9. **Agencija za zaštitu životne sredine** - pomoćnik direktora - *član*;
10. **Agencija za lijekove i medicinska sredstva** - rukovodilac odjeljenja za određivanje maksimalnih cijena i praćenje potrošnje lijekova - *član*;
11. **Uprava za inspekcijske poslove** - glavna fitosanitarna inspektorka - *član*;
12. **Uprava za inspekcijske poslove** - glavna veterinarska inspektorka - *član*;
13. **Veterinarska uprava** - samostalni savjetnik u Sektoru za veterinarsko javno zdravlje - *član*;
14. **Uprava policije** - viši policijski inspektor I klase u odsjeku granične policije - *član*;
15. **Ministarstvo ekonomije** - načelnik u u direktoratu za multilateralnu i regionalnu trgovinsku saradnju i ekonomske odnose sa inostranstvom u - *član*;
16. **Ministarstvo finansija** - samostalni savjetnik u Direktoratu za poreski i carinski sistem - *sekretar*.

U okviru Komiteta **privatni sektor** je zastupljen posredstvo Privredne komore CG koja zastupa interese nekoliko odbora koji u okviru nje funkcioniše, a čije je poslovanje direktno vezano za spoljnu trgovinu. U prvom redu to su odbor udruženja špeditera, odbor udruženja trgovine, odbora udruženja malih i srednjih preduzeća, i dr.. Imajući u vidu da će akcenat u budućem radu Komiteta biti stavljen na **jačanje saradnje sa privatnim sektorom**, u rad Komiteta, pored trenutnog predstavnika, biće uključeni i drugi predstavnici privatnog sektora.

Pored pomenutog, izmjena rješenja o formiranju Komiteta uslovljena je i organizacionim promjenama u pojedinim ministarstvima uslijed formiranja nove Vlade. Rješenje će biti usklađeno i sa potrebom uključivanja predstavnika Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja u rad Komiteta.

Takođe, imajući u vidu formalno-pravne i organizacione promjene u okviru Uprave za inspekcijske poslove i izmještanje inspekcijskih organa nadležnih za prekogranično kretanje robe u novoformiranu Upravu za bezbjednost hrane, rješenjem o formiranju Komiteta neophodno je obuhvatiti i ove izmjene. S tim u vezi, a shodno zaključku sa Treće sjednice Komiteta, Upravi za bezbjednost hrane biće dostavljen zahtjev za imenovanje predstavnika na nivou generalnih direktora u ministarstvima koji će biti aktivno uključen u rad Komiteta.

2.2. Administrativna podrška

Jedna od osnovnih preporuka za efikasno funkcionisanje jednog ovakvog tijela odnosila se na obezbjeđivanje administrativne podrške u vidu sekretarijata koji će se baviti administrativno – tehničkim i stručnim pitanjima na dnevnoj osnovi. Takođe, najbolja međunarodna praksa je

pokazala da su najefikasnija ona tijela koja imaju tzv. stalni sekretarijat formiran od stalno zaposlenih eksperata.

Međutim imajući u vidu budžetska ograničenja u pogledu zapošljavanja novih službenika, od strane Komiteta je predloženo da sekretarijat, tj. administrativni tim čine predstavnici institucija koje su ključne u procesu implementacije Sporazuma, kao i da njime koordinira sekretar Komiteta.

S tim u vezi na pripremnom sastanku Komiteta, koji je održan 17. septembra 2015. godine, jednoglasno je usvojena **Odluka o formiranju Administrativnog tima** koji u tehničko-administrativnom, kao i stručnom smislu pomaže i omogućava efikasno funkcionisanje Komiteta. Administrativni tim se pored pomenutog bavi i pripremom informacija, izvještaja, planova i drugog neophodnog materijala koji pomaže Komitetu u procesu donošenja odluka, a biće zadužen i da pripremi izmjene i dopune Poslovnika o radu, kada se za to ukaže potreba. S tim u vezi ovaj tim broji 5 članova, i čine ga predstavnici Ministarstva finansija, Ministarstva ekonomije, Uprave carina, Uprave za inspekcijske poslove i Privredne komore Crne Gore.

Organizacione i kadrovske promjene u nadležnim organima uslovile su i promjene u sastavu Administrativnog tima, a koje će biti reflektovane kroz Izmjenu Odluke o formiranju ovog tima. Pored navedenog, a imajući u vidu obim poslova kojima će se tim baviti u narednom periodu, pomenutom Odlukom biće dodatno proširen i njegov sastav.

Kada je u pitanju rad administrativnog tima, a imajući u vidu da njegovi članovi nijesu stalno zaposleni isključivo na poslovima vezanim za trgovinske olakšice, ostaje otvoreno pitanje iznalaženja modela i načina za njegovu punu funkcionalnost.

3. AKTIVNOSTI KOMITETA

3.1 Radionice

Od svog osnivanja Komiteta je, u saradnji sa međunarodnim donatorima, organizovao i učestvovao na više domaćih i međunarodnih radionica. **Tri radionice** na temu uspostavljanja i rada Komiteta organizovane su u Crnoj Gori. Prve dvije odnosile su se na konsultacije i upoznavanje sa primjerima najbolje prakse za uspostavljanje jednog ovakvog tijela, dok je treća radionica bila posvećena reviziji odredbi iz kategorija B i C tj. identifikovanju barijera u postojećem zakonodavnom okviru, definisanju narednih aktivnosti i reviziji rokova za implementaciju odredbi iz kategorija B i C. Navedene radionice organizovane su u saradnji sa Stalnom Misijom Crne Gore pri Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, uz ekspertsku podršku Svjetske trgovinske organizacije (STO), WBG (IFC), Međunarodnog trgovinskog centra (ITC) i Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju (UNCTAD).

1. Radionica na temu "**Od preporuka do obaveza**" održana je 23. juna 2015. godine u Podgorici, uz ekspertsku podršku ITC-a i UNCTAD-a. Pozitivno je ocjenjena činjenica da je Crna Gora u tom periodu već formirala Komitet, pa je radionica iskorišćena za sagledavanje sastava i zadataka kojima će se Komitet baviti. Preporuke sa ove radionice prihvaćene su i uspješno realizovane od strane Komiteta.

2. Radionica na temu "**Uloga i način funkcionisanja Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice**", održana je 22. i 23. jula 2015. godine, u Podgorici. Ekspertsku podršku pružile su STO i WBG (IFC).

Ova radionica od posebnog je značaja da dalje funkcionisanje Komiteta iz razloga što su njegovi članovi upoznati sa najboljom praksom za formiranje ovakvog tijela a zatim u direktnoj saradnji sa ekspertima učestvovali u pripremi prijedloga Projektnih zadataka i Prijedloga plana rada Komiteta. Ova dva dokumenta predstavljala su osnov za definisanje i preciziranje novog rješenja o formiranju Komiteta, zatim pripremi odluke o formiranju administrativnog tima, pripremi teksta Poslovnika o radu, kao i za sve aktivnosti kojima se Komitet bavio u narednom periodu. Takođe, ova Radionica je od strane eksperata označena kao jedna od najproduktivnijih i najkonstruktivnijih koja je iz njihovog iskustva na ovu temu organizovana u zemljama članicama STO-a.

3. U saradnji sa Stalnom Misijom Crne Gore pri Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, uz ekspertsku podršku WBG (IFC), 7. decembra 2015. godine organizovana je **Radionica za reviziju odredbi iz kategorija B i C iz Sporazuma**. Cilj ove radionice bio je da se razmotri trenutna pozicija domaćeg zakonodavstva i njegovih kapaciteta u odnosu na odredbe Sporazuma koje su razvrstane u B i C kategorije tj. da se identifikuju barijere, da se definišu potrebe i sagledaju rokovi za realizaciju. Pored predstavnika nadležnih ministarstava i izvršnih organa na radionici su učešće uzeli i predstavnici Privredne komore i privatnog sektora čime je još jednom potvrđeno da postoji visok nivo saglasnosti i saradnje kada su u pitanju reforme vezane za trgovinske olakšice.

Kao rezultat ove radionice izvršena je revizija odredbi koje su prvobitno označene kao kategorija B i C.

3.2 Sjednice

Komitet je u periodu od maja mjeseca 2015. godine održao jedan pripremni sastanak i **tri sjednice**. Navedene sjednice bile su prilika da se usvoje neke od najvažnijih odluka za uspostavljanje održive strukture s jasnim zadatkom, pravilima i načinom funkcionisanje ovog tijela. Ovo se u prvom redu odnosi na usvajanje **Poslovnika o radu i Odluke o formiranju Administrativnog tima** kojima su utvrđeni principi i pravila u vršenju poslova i donošenju odluka u okviru Komiteta.

Takođe, dogovorene su buduće aktivnosti Komiteta u dijelu definisanja nadležnosti za svaku od odredaba Sporazuma. Pored navedenog Komitet je aktivno radio na identifikovanju ključnih problema koji otežavaju prekogranično kretanje robe, a samim tim i punu implementaciju ovog Sporazuma. Imajući u vidu mogućnost dobijanja tehničke podrška za implementaciju Sporazuma Komitet je u saradnji sa nadležnim institucijama pripremio i na Trećoj sjednici Komiteta (novembar 2016. godine) razmatrao i usvojio **Plan tehničke pomoći za punu implementaciju Sporazuma o trgovinskim olakšicama**.

Plan tehničke pomoći - Navedenim planom identifikovane su kategorije odredbi, nadležnosti svake od insitucija, rokovi za implementaciju, tehničke potrebe navedenih institucija, projekti koji se trenutno realizuju, kao i donatori koji su uključeni u realizaciju ovih projekata. Kao što je navedeno Plan tehničke pomoći biće polazna osnova za pripremu notifikacija za kategorije B i C koje je neophodno dostaviti Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Takođe, Plan (koji se nalazi u prilogu ove Informacije) dodatno je ažuriran shodno posljednjim informacijama na koje se odnosi.

3.3 Saradnja sa privatnim sektorom, Stalnom Misijom CG pri STO-u i međunarodnim donatorima

Saradnja sa privatnim sektorom – Imajući u vidu da Komitet predstavlja forum za razmatranje svih pitanja koja prozilaze iz procesa sprovođenja reformi shodno Sporazumu, aktivno uključivanje privatnog sektora u ovom procesu od velikog je značaja. S tim u vezi iz Privredne komore je u više navrata istaknuto da ova organizacija snažno podržava reforme koje se u Sporazumu zagovaraju,

kao jedan od njihovih glavnih korisnika. Takođe, da se kroz Nacionalni komitet obezbjeđuju redovne konsultacije u okviru kojih je privatnom sektoru data mogućnost da ima uticaja na odluke vezane za prekograničnu trgovinu. Pored navedenog, na ovaj način privatnom sektoru je data mogućnost da se blagovremeno upoznaju, prilagode i iskoriste sve benefite međunarodne trgovine.

Saradnja sa Stalnom Misijom CG pri STO-u – Još jedan od ključnih razloga za uspješnu mobilizaciju donatorske podrške i pokretanje nekoliko projekata iz Sporazuma ide u prilog intenzivnoj i kontinuiranoj saradnji sa diplomatskim predstavništvom CG u Ženevi. Imajući u vidu međunarodni karakter Sporazuma, i s tim u vezi neophodnost dostupnosti svih relevantne informacija za njegovo sprovođenje **proaktivna uloga Stalne Misije u Ženevi** i njena angažovanost u ovom dijelu u mnogome doprinose kvalitetu sprovođenja reformi i radu Komiteta.

Saradnja sa donatorima – Aktivna i angažovana uloga Komiteta uticala je i na **kvalitet saradnje sa međunarodnim donatorima**, pa su s tim u vezi veliki broj međunarodnih organizacija iskazali spremnost da se uključe i finansiraju projekte koji se odnose na trgovinske olakšice. Određeni projekti Uprave carina već su pokrenuti, a o njihovom napretku redovno se izvještava na sjednicama Komiteta. Takođe, definisana je lista prioriteta za određene potrebe inspeksijskih organa, koja će u okviru Plana tehničke pomoći biti dostavljena zainteresovanim donatorima.

4. CRNOGORSKI KOMITET KAO PRIMJER DOBRE PRAKSE

Crnogorski Komitet za trgovinske olakšice prepoznat je kao primjer dobre prakse i prvo tijelo ovog tipa koje je formirano ne samo u našem regionu već i šire. S tim u vezi pozivan je na više regionalnih i međunarodnih radionica da sa zainteresovanim predstavnicima drugih zemalja podijeli svoje iskustvo u uspostavljanju ovog tijela.

Komitet je imao i svoje uspješno predstavljanje na više regionalnih i međunarodnih radionica na temu **"Nacionalni komiteti za trgovinske olakšice"**. (nov. 2015.g./nov. 2016 - Beograd R. Srbija; dec. 2016. – Biškek, Kirgistan; feb. 2017. – Priština, R. Kosovo)

Na regionalnoj radionici u Beogradu posebno je istaknut napredak **Crne Gore kao prve zemlje u regionu koja je ne samo formirala jedno ovakvo tijelo već i uspostavila cjelokupnu strukturu za njegovo funkcionisanje**. Takođe, na ovoj radionici privatni i javni sektor imali su jedinstvenu prezentaciju, čime je još jednom pokazano da postoji dobra saradnja i da se pitanje pripreme cjelokupnog sistema za implementaciju Sporazuma posmatra kao zajednički projekat.

Na radionici o Nacionalnim komitetima u Prištini, R. Kosovo, predstavnici crnogorskog Komiteta su pozvani da sa predstavnicima nadležnih organa **Republike Kosovo** podijele svoje iskustvo u uspostavljanju i funkcionisanju ovog tijela. Sličan poziv dobijen je od nadležnih organa **Republike Kirgistan**, gdje je crnogorski Komitet predstavljen kao primjer dobre prakse kada je **u pitanju način i dinamika uspostavljanja jednog ovakvog tijela**.

Pametne lekcije - U prilog prethodno navedenom, kao potvrda dobrog puta, WBG (IFC), je, kao donator koji je u tehničkom smislu podržao crnogorski Komitet u procesu formiranja, objavio tzv. **Pametne lekcije o osnivanju Komiteta** koje su naučene tokom procesa uspostavljanja Komiteta, a koje mogu biti od koristi drugima koji rade na sličnim projektima.

Naime, Pametne lekcije su Program razmjene lekcija naučenih od strane Međunarodne finansijske korporacije i predstavljaju kratke pisane radove koji obezbjeđuju da se iz prve ruke saznaju iskustva stečena tokom njihovog rada na nekom projektu. Na ovaj način se prezentuje ne samo ono što je

urađeno na projektu, nego i lekcije koje su tokom tog rada naučene. Prije objavljivanja, Pametne lekcije prolaze kroz sistem revizije i odobravanja.

Navedene Pametne lekcije prepoznale su Crnu Goru kao prvu zemlju u regionu Evrope i Centralne Azije koja je formirala Komitet u skladu sa zahtjevima Sporazuma i uspostavila održivu strukturu za njegovo funkcionisanje. U okviru Lekcija identifikovane su tri ključne oblasti koje su uticale na uspostavljanje Komiteta kao održivog mehanizma za koordinaciju aktivnosti vezanih za trgovinske olakšice. U prvom redu to je činjenica da su **Vlada i privatni sektor radili zajedno** na osnivanju ovog tijela. Od strane državnih organa vrijednost saradnje sa privatnim sektorom prepoznata je još u ranoj fazi projekta, pa je na taj način ovo konstruktivno partnerstvo i zajednička ambicija na ispunjavanju međunarodne obaveze imali za rezultat fokusiran, konstruktivan i zajednički napor u osnivanju i stavljanju u funkciju Komiteta.

Naredna lekcija upućuje na značaj **proaktivnosti u rješavanju problema** gdje je akcentovan značaj angažovanja i proaktivnosti ne samo državnih organa zastupljenih u Komitetu već i diplomatskih predstavništava pri Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. U ovom procesu Stalna Misija CG u Ženevi igrala je veoma aktivnu ulogu u ranoj mobilizaciji neophodne tehničke pomoći i pokretanju više projekata (u okviru Uprave carina) za implementaciju Sporazumu o trgovinskim olakšicama.

Konačno, trećom lekcijom ukazano je da **odnosi i mreže mogu pokretati procese** što u crnogorskom slučaju znači da se kreiranjem odnosa povjerenja i odgovornosti u okviru Komiteta, sa Svjetskom trgovinskom organizacijom i međunarodnim donatorima, utiče na postizanje konkretnih i mjerljivih rezultata u procesu sprovođenja Sporazuma. Takođe, činjenica da je Crna Gora prva država koja je osnovala Komitet za trgovinske olakšice ne samo na Zapadnom Balkanu već i na širem području, u velikoj mjeri je rezultat djelotvornog angažovanja i saradnje između domaćih zainteresovanih strana i WBG (IFC) tima, snažnog javno-privatnog partnerstva i zajedničke ambicije za unapređenje nacionalnih rezultata u oblasti trgovinskih olakšica.

5. BUDUĆE AKTIVNOSTI KOMITETA

1. Priprema Strategije trgovinskih olakšica u skladu sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama - Imajući u vidu širok opseg tema i institucija koje su obuhvaćene Sporazumom, kao i visok nivo koordinacije koji se od Komiteta zahtjeva, preporuka međunarodnih organizacija koje se bave ovom oblasti jeste da se pitanje sprovođenja ovog Sporazuma posmatra kroz jedan strateški dokument **tzv. Trade Facilitation Roadmap**. S tim u vezi Ministarstvo finansija je, uz saglasnost Ministarstva ekonomije, predložilo pripremu višegodišnjeg, sveobuhvatnog dokumenta kojim će se utvrditi strateška vizija sprovođenja reformi vezanih za trgovinske olakšice u zemlji. Biće vremenski definisan, na period od tri do pet godina i sadžaće set aktivnosti usmjerenih ka postizanju unaprijed određenih ciljeva mjerenih uz pomoć indikatora učinka.

Navedena strategija obuhvataće aktivnosti za realizaciju obaveza predviđenih Sporazumom o trgovinskim olakšicama i CEFTA Dodatnim protokolom 5, uključivaće preporuke iz nekoliko studija koje su iz ove oblasti rađene, kao što su Studija o prosječnom vremenu carinjenja i Studija o trgovinskim olakšicama i netarifnim mjerama¹⁷, pri čemu će se uzimati u obzir i aktivnosti predviđene postojećim strateškim poslovnim dokumentima nadležnih organa. Takođe, uključivaće i mjere iz akcionih planova za projekte koji se u okviru Uprave carina trenutno realizuju.

¹⁷ Studija o trgovinskim olakšicama i netarifnim mjerama za lance snabdijevanja za pića (vino i pivo) i autodjelove

Priprema ovog sveobuhvatnog strateškog dokumenta zahtjevaće aktivno uključivanje i angažovanje predstavnika različitih javnih i privatnih institucija zbog čega postoji potreba da Ministarstvo finansija, u ime Komiteta formira radnu grupu zaduženu za pripremu i praćenje ove strategije. O navedenim aktivnostima radna grupa izvještavaće Komitet. Takođe, Ministarstvo finansija će u saradnji sa Ministarstvom ekonomije, uz saglasnost Komiteta, biti zaduženo da navedenu strategiju dostavi Vladi Crne Gore na usvajanje, kao i da najmanje jednom godišnje izvještava Vladu o realizaciji iste.

Imajući u vidu kompleksnost samog posla, WBG (IFC) iskazala je spremnost da Komitetu pruži tehničku pomoć za pripremu ovog strateškog dokumenta i akcionog plana za njegovu implementaciju.

2. Priprema notifikacije za kategorije B i C – Kao što je u ovoj Informaciji već navedeno, sve zemlje članice STO-a imaju obavezu dostavljanja notifikacije za kategorije B i C iz Sporazuma. Shodno navedenom, administrativni tim Komiteta će kao jednu od prioritetnih aktivnosti, na osnovu Plana tehničke pomoći pripremiti tekst notifikacije, koja će biti dostavljena članovima Komiteta na saglasnost. Konačno, navedena notifikacija biće dostavljena Ministarstvu vanjskih poslova zaduženom za zvanično notifikovanje Svjetske trgovinske organizacije o svim obavezama iz Sporazuma.

3. Dodatno unaprijeđenje i jačanje saradnje sa privatnim sektorom i prilagođavanje sastava Komiteta sa aktuelnom organizacijom i strukturom Vlade CG – S obzirom da se jedan od zadataka Komiteta odnosi na jačanje saradnje sa privatnim sektorom, dalji rad ovog tijela biće usmjeren na dublje uključivanje privatnog sektora u proces reformi vezanih za trgovinske olakšice. S tim u vezi kao što je navedeno u Informaciji, pored postojećih predstavnika, u rad Komiteta biće uključeni i drugi predstavnici privatnog sektora. Takođe, u rad Komiteta biće uključeni i predstavnici Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, a trenutni sastav Komiteta biće i dodatno usklađen sa promjenama u organizaciji i strukturi nove Vlade.

4. Kontinuirano praćenje projekata iz oblasti trgovinskih olakšica – Komitet će u narednom periodu nastaviti da prati sve započete i buduće projekte iz oblasti trgovinskih olakšica sa zadatkom obezbjeđivanja uslova za njihovu nesmetanu realizaciju. Takođe, sve radne grupe formirane za praćenje i realizaciju navedenih projekata imaće obavezu redovnog informisanja Komiteta o statusu i napretku projekata, a o čemu će Komitet najmanje jednom godišnje izvještavati Vladu Crne Gore.

5. Identifikovanje međunarodnih donatora i njihovih programa preko kojih se može obezbijediti tehnička podrška za realizaciju prioritetnih aktivnosti – Imajući u vidu multilateralni karakter samog Sporazuma, kao i njegov značaj na globalnom nivou, STO je mobilisala veliki broj međunarodnih organizacija, sa različitim programima usmjerenih ka javnom i privatnom sektoru, u cilju obezbjeđivanja neophodne tehničke podrške za punu implementaciju Sporazuma. S tim u vezi, a imajući u vidu ovaj povoljan trenutak, Komitet će nastaviti da aktivno radi na identifikovanju programa donatorske podrške koji mogu obezbijediti realizaciju posebno onih aktivnosti koje su definisane kao prioritetne, uz nastavak dobre saradnje sa donatorima koji su već prisutni u Crnoj Gori.

6. Dalji rad na jačanju transparentnosti procesa sprovođenja reformi trgovinskih olakšica - Komitet će nastaviti praksu izvještavanja o svim aktivnostima vezanim za njegov rad i proces sprovođenja Sporazuma na veb stranicama nadležnih institucija.

PREDLOG ZAKLJUČAKA:

1. Vlada Crne Gore je na sjednici od _____ 2017. godine, razmotrila i usvojila ***Informaciju o obavezama iz Sporazuma o trgovinskim olakšicama sa Planom tehničke pomoći za punu implementaciju Sporazuma o trgovinskim olakšicama;***

2. Zadužuje se Nacionalni komitet za trgovinske olakšice da najmanje jednom godišnje izvještava Vladu Crne Gore o realizaciji obaveza iz Sporazuma o trgovinskim olakšicama;

3. Zadužuje se Nacionalni komitet za trgovinske olakšice da se, u saradnji sa institucijama zaduženim za koordinaciju shodno Planu tehničke pomoći za punu implementaciju Sporazuma, obrati međunarodnim donatorima u cilju obezbjeđivanja tehničke pomoći za realizaciju prioriternih oblasti iz Sporazuma, uključujući pripremu Strategije trgovinskih olakšica u skladu sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama;

4. Zadužuje se Ministarstvo finansija, da u saradnji sa Ministarstvom ekonomije, i u koordinaciji sa nadležnim institucijama, nakon obezbjeđivanja tehničke pomoći od strane međunarodnih donatora, pripremi i Vladi dostavi Predlog Strategije trgovinskih olakšica u skladu sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama;

5. Zadužuje se Ministarstvo finansija, da u saradnji sa Ministarstvom ekonomije, formira Radnu grupu za pripremu i praćenje Strategije trgovinskih olakšica u skladu sa Sporazumom o trgovinskim olakšicama;

6. Zadužuje se Nacionalni komitet za trgovinske olakšice da na osnovu Plana tehničke pomoći za punu implementaciju Sporazuma o trgovinskim olakšicama pripremi Notifikaciju za kategorije B i C iz Sporazuma o trgovinskim olakšicama;

7. Zadužuje se Ministarstvo finansija da, uz saglasnost članova Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice, izmjeni rješenje o formiranju Nacionalnog komiteta za trgovinske olakšice u skladu sa identifikovanim potrebama u okviru Informacije o obavezama iz Sporazuma o trgovinskim olakšicama;

8. Zadužuju se sve nadležne institucije da o projektima iz oblasti trgovinskih olakšica redovno izvještavaju Nacionalni komitet za trgovinske olakšice, kao i da za iste redovno i u kontinuitetu informišu Ministarstvo finansija o dobijenoj i/ili dogovorenoj donatorskoj pomoći;

9. Zadužuju se nadležni organi državne uprave da prilikom donošenja nove legislative, pored usaglašavanja sa EU pravnim tekovinama, vode računa i o preuzetom STO obavezama;

10. Zadužuju se nadležni organi državne uprave da u cilju implementacije STO principa transparentnosti, sve zakone, podzakonske akte, mjere koje mogu imati uticaja na trgovinu, kao i nacрте zakona, podzakonskih akata i navedenih mjera, u elektronskoj formi dostave Ministarstvu ekonomije na crnogorskom i engleskom jeziku. Nacрте zakona, podzakonskih akata i navedenih mjera potrebno je dostaviti najmanje trideset dana prije dana usvajanja od strane Vlade;

11. Zadužuju se Ministarstvo ekonomije i Ministarstvo javne uprave, da u koordinaciji sa nadležnim organima, u cilju implementacije međunarodno pruzete obaveze, redovno ažuriraju i prilagođavaju internet stranicu koja se odnosi na STO.

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
1.2	Informacije dostupne na internetu	C	5	ME u koordinaciji sa nadležnim resorima	Ekspertska podrška u dijelu mapiranje procedura sa ciljem implemenatcije člana 1.2		
					Ekspertska podrška za definisanje <u>pravnog okvira</u> kojim će se uvesti obaveza i definisati odgovornosti i procedure za izradu, objavljivanje i ažuriranje informacija iz člana 1.2 na internetu od strane graničnih organa i drugih institucija zaduženih za implementaciju Sporazuma. Takođe, definisanje forme za objavljivanje informacija kako bi sve objave bile uniformne.		
					Obuka zaposlenih za pripremu i ažuriranje praktičnih vodiča za uvozne/izvozne/tranzitne i žalbene procedure.		
					Ekspertska, tehnička i finansijska pomoć za <u>pripremu projekta (softersko rešenje)</u> trgovinskog portala (sa ciljem razvoja portala po principu friendly user).		
					Ekspertska, tehnička i finansijska pomoć za realizaciju projekta i postavljanje trgovinskog portala u funkciju.		
					Stručna i finansijska podrška za prevođenje, propisa i praktičnih vodiča na jedan od zvaničnih jezika WTO-a (engleski).		

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
1.3	Informacioni centri ("kontakt tačke")	C	3	ME u koordinaciji sa nadležnim resorima	Ekspertska podrška za upoznavanje sa primjerima najbolje prakse i različitim modelima strukturiranja i funkcionisanja informacionog centra (nakon čega će biti definisan odgovorajući model). Ekspertska pomoć za pripremu plana implementacije za uspostavljanje izabranog modela "kontakt tačke".		
					Ekspertska podrška za definisanje pravnih odredbi kojima će se uvesti obaveza uspostavljanja informacionog centra uključujući njegove obaveze i odgovornosti, definisati procedure za funkcionisanje, kao i modaliteti saradnje i razmjene informacija između nadležnih organa (protokoli).		
					Obuke zaposlenih za rad u informacionom centru.		
1.4	Notifikacije	C	3	ME/(MVPEI)	Obuka zaposlenih za pripremu notifikacija u skladu sa WTO pravilima. <u>Napomena: Imajući u vidu obuhvat TFA, notifikacije se odnose na sve resorne institucije i u tom kontekstu je potrebno i organizovati obuku.</u>		

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
5.1	Obavještenja za poboljšanu kontrolu i inspekciju	C	3	UZIP/Uprava za bezbjednost hrane/(UC)	Ekspertska podrška za definisanje procedura za funkcionisanje sistema izdavanja, objavljivanja i proslijeđivanja notifikacija relevantnim graničnim organima i upoznavanje sa primjerima najbolje prakse. (npr. EU's Rapid Alert System for Food and Feed)	Potrebna obuka granične inspekcije za korišćenje sistema za obavješćavanje.	
					Potrebna obuka zaposlenih za upravljanje i korišćenje sistema obavješćavanja.		
6.1	Opšta pravila o provizijama i naknadama nametnutim prilikom uvoza i izvoza ili u vezi sa uvozom i izvozom	C	3	MF/(UZIP/Uprava za bezbjednost hrane)	Ekspertska podrška (računovodstveno znanje) za definisanje obaveze revidiranja i kreiranje procedura za povremeno revidiranje broja i iznosa taksi tako da one odražavaju stvarni trošak pružene usluge.		
7.1	Obrada prije dolaska robe	C	5	UC/(UZIP/Uprava za bezbjednost hrane)	Ekspertska podrška za definisanje i usaglašavanje procesa i procedura graničnih organa za obradu prije dolaska robe.		GIZ - za prethodnu obradu ekspresnih pošiljki

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
					Tehnička pomoć za obuku carinskih službenika i službenika graničnih inspekcija o obradi deklaracija i dokumenata prije dolaska robe. Obuka privrednih subjekata (zastupnika, prevoznika) o benefitima i načinu korišćenja ovog sistema.	Potrebna obuka granične inspekcije.	
					Ekspertska i finansijska pomoć za izradu softverskog modula CIS-a za automatizovanu obradu prije dolaska robe.		
					Potrebna IT oprema graničnih inspekcija, uvođenje IT sistema i njegovo umrežavanje sa IT sistemom UC-a (CIS-om).	Potrebna IT oprema graničnim inspekcijama	
7.4	Upravljanje rizikom	B	3	UC	Realizuje se projekat UC sa IFC		WBG (IFC)
7.5	Naknadna kontrola	B	3	UC	Realizuje se projekat UC sa IFC		EU IPA, WBG (IFC)
7.6	Uspostavljanje i objavljivanje prosječnog vremena carinjenja	C	3	UC	Realizuje se projekat UC sa IFC. (Nadležne granične inspekcije uključene u realizaciju ovog projekta)		IFC WBG, WCO

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
7.8	Ubrzane pošiljke	B	3	UC/MF	Ekspertska podrška za tumačenje pojma "ubrzane pošiljke". Pomoć za analizu postojećih odredbi i definisanje zahtjeva Sporazuma. Upoznavanje sa primjerima najbolje prakse.		GIZ - za prethodnu obradu ekspresnih pošiljki
					Ekspertska pomoć za definisanje procedura za obradu ubrzanih pošiljki, uključujući de minimis izuzeća i ograničenja u pogledu vrste i kilaže.		GIZ - za prethodnu obradu ekspresnih pošiljki
					Obuka carinskih službenika za obradu ubrzanih pošiljki.		
					Tehnička i IT pomoć za nadogradnju CISa kako bi podržao obradu ubrzanih pošiljki.		
7.9	Kvarljiva roba	C	3	UC/MF/UzIP/Uprava za bezbjednost hrane	Ekspertska podrška u definisanju zakonskih odredbi i procedura za postupanje i ubrzano oslobađanje lako kvarljive robe. Upoznavanje sa primjerima najbolje prakse u ovoj oblasti.		
					Tehnička podrška u definisanju i uspostavljanju formalnih među-agencijskih sporazuma, operativnih smjernica ili standarda zavisno od slučaja, kako bi se osigurala saradnja i koordinacija graničnih organa u kontroli i oslobađanju lako kvarljive robe kao prioritetne.		

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
					Obuka carinskih, policijskih i inspeksijskih službenika za koordinaciju postupanja sa lako kvarljivom robom.	Obuka inspektora za korišćenje IT sistema	
					Tehnička i IT podrška za up-grade CIS-a koji bi podržao pre-arival procesuiranje i ubrzano oslobađanje lako kvarljive robe.	IT podrška za ubrzano oslobađanje lako kvarljive robe	
10.4	Princip jednog prozora ("single window")	C	7	MF/ME/MJU/UC (Napomena: Naknadno će biti definisana institucija nosilac)	Ekspertska pomoć za detaljnije upoznavanje sa SW konceptom - različitim modelima SW-a, fazama izgradnje, mogućnostima finansiranja, modelima koordinacije, primjerima najbolje prakse, itd.	Ekspertska pomoć za detaljnije upoznavanje sa konceptom jednog prozora	
					Tehnička pomoć u pripremi gep analize postojećih zakonskih i tehničkih kapaciteta graničnih službi u odnosu na potrebe SW koncepta. ("as is" - "to be")		
					Tehnička pomoć za izradu „analize potreba“ (needs analysis).		
					Tehnička pomoć za pripremu strateskog plana razvoja izabranog modela SW-a (uključujući definisanje prioriteta) i formiranje interresornog tima za praćenje i realizaciju projekta izgradnje SW-a.		

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
					Tehnička i finansijska pomoć za pripremu projekta razvoja SW-a.		
					Ekspertska, tehnička i finansijska pomoć za realizaciju projekta razvoja SW-a.		
				MJU	Podrška za realizaciju projekta "sistem za izdavanje vremenskih pečata" - nabavku sistema, njegovu implementaciju, garantni period i podršku (support). Podrška za realizaciju projekta "uvođenje digitalnog identiteta na mobilnim uređajima"		
11.5-10	Tranzitne procedure i kontrole	B	5	UC	Realizuje se projekat Podrška Upravi carina iz sredstava IPA 2014		"Podrška Upravi carina" - EU IPA 2014
23.2	Nacionalni komitet za trgovinske olakšice			MF/ME u koordinaciji sa nadležnim institucijama	Tehnička pomoć za jačanje kapaciteta Nacionalnog komiteta i unaprijeđenje timskog rada (team work dynamics) u okviru Nacionalnog komiteta (uključujući administrativni tim)		
					Priprema nacionalnih smjernica (roadmap) trgovinskih olakšica i akcionog plana za njihovu primjenu.	Potrebna tehnička pomoć za pripremu Strategije trgovinskih olakšica u skladu sa Sporazumom o	

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
						trgovinskim olakšicama	
Ostale tehničke potrebe koje direktno ne proizilaze iz odredaba Sporazuma o trgovinskim olakšicama							
8	Saradnja graničnih službi			UzIP / Uprava za bezbjednost hrane	Jačanje kapaciteta granične veterinarske i fitosanitarne inspekcije sa akcentom na angažovanje većeg broja kadrova.	Neophodno angažovanje većeg broja veterinarskih i fitosanitarnih inspektora	
8	Saradnja graničnih službi			UzIP / Uprava za bezbjednost hrane	Uraditi planove višegodišnjih i godišnjih kontrola na granici, kao i planove uzorkovanja i monitoringa od strane nadležnog organa (Uprava za bezbjednost hrane), kao što je i propisano Zakonom o bezbjednosti hrane.	Uraditi planove višegodišnjih i godišnjih kontrola na granici, monitoringe od strane nadležnog organa kao što je propisano Zakonom o bezbjednosti hrane	

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
8	Saradnja graničnih službi			UC / UzIP / Uprava za bezbjednost hrane i ostale nadležne institucije	Jačati kapacitete crnogorskih laboratorija i raditi na međunarodnoj akreditaciji za veći broj metoda.	Potrebno jačanje crnogorskih laboratorija i akreditacija većeg broja metoda koje se ne rade u Crnoj Gori	Projekat "Izgradnju kapaciteta i akreditacija carinske laboratorije (IPA 2015 rezerve)" i Projekat "Podrska implementaciji Strategije integrisanog upravljanja granicom"
Tehničke potrebe koje proizilaze iz CEFTA Dodatnog Protokola 5							
8	Saradnja graničnih službi	C		ME/MPRR/UC	Ekspertska pomoć u identifikovanju, analizi, klasifikaciji, traženju načina za eliminisanje netaarifnih mjera u dogovorenim sektorima u skladu sa međunarodnim standardima i EU acquis.		Planirani Projekat "Podrška trgovinskim olakšicama u CEFTA stranama"(GI

PLAN TEHNIČKE POMOĆI ZA PUNU IMPLEMENTACIJU SPORAZUMA O TRGOVINSKIM OLAKŠICAMA

Broj člana	Član	Kategorija	Tranzicioni period	Institucija nosilac zadužena za koordinaciju	Tehničke potrebe	Prioritetne tehničke potrebe	Donatori
					Ekspertska pomoć u prikupljanju, sistematizaciji podataka u vezi sa metodologijom <i>Business Process analyst</i> (BPA). Obuke službenika u vezi sa <i>Business Process analyst</i> (BPA).		Z, ITC) (2017-2019)
					Obuke carinskih službenika u vezi sa pojednostavljenjem procedura (međusobno priznavanje AEO i CEFTA regionalno upravljanje rizikom)		
8	Saradnja graničnih službi	C		UC	Tehnička pomoć u cilju poboljšanja sistematske elektronske razmjene podataka između uprava carina zemalja zapadnog Balkana		Planirani Projekat "Održavanje SEED Sistema u zemljama Zapadnog Balkana"(2013-2016)